

НАРОДНИЙ ДЕПУТАТ УКРАЇНИ

Україна, 01008, м. Київ, вул. Грушевського, 5

№ 1/30-777

від "30" квітня 2020 року

КОНСТИТУЦІЙНИЙ СУД УКРАЇНИ

(01033, м. Київ, вул. Жилянська, 14)

Суб'єкт права на конституційне подання

53 народних депутатів України

Уповноважені за дорученням народні депутати
України:

Німченко Василь Іванович

01008, Україна, м. Київ,

вул. Грушевського, 5

ел. пошта: nimchenko@rada.gov.ua

тел.: (044) 255-31-60

Королевська Наталія Юріївна

01008, Україна, м. Київ,

вул. Грушевського, 5

ел. пошта: korolevska@rada.gov.ua

тел.: (044) 255-43-07

КОНСТИТУЦІЙНЕ ПОДАННЯ

**щодо відповідності Конституції України (конституційності) Закону
України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо
умов обігу земель сільськогосподарського призначення»
від 31 березня 2020 року**

Відповідно до статей 147 і 150 Конституції України, пункту першого статті 7, статей 51, 52 Закону України від 13 липня 2017 року № 2136-VIII «Про Конституційний Суд України» (Відомості Верховної Ради України, 2017 р., № 35, ст. 376) звертаємося до Конституційного Суду України із клопотанням про визнання таким, що не відповідає Конституції України

(є неконституційним) Закону України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо умов обігу земель сільськогосподарського призначення» № 552-IX від 31 березня 2020 року (Голос України від 30.04.2020р.) (далі –Закон).

Підпунктом 1 пункту 1 розділу I Закону у Земельному кодексі України (Відомості Верховної Ради України, 2002 р., № 3 – 4, ст. 27) статті 130 і 131 викладено в новій редакції:

«Стаття 130. Набуття права власності на земельні ділянки сільськогосподарського призначення

1. Набувати право власності на земельні ділянки сільськогосподарського призначення можуть:

а) громадяни України;

б) юридичні особи України, створені і зареєстровані за законодавством України, учасниками (акціонерами, членами) яких є лише громадяни України та/або держава, та/або територіальні громади;

в) територіальні громади;

г) держава.

Право власності на земельні ділянки сільськогосподарського призначення може також набуватися банками лише в порядку звернення стягнення на них як на предмет застави. Такі земельні ділянки мають бути відчужені банками на земельних торгах протягом двох років з дня набуття права власності.

Іноземцям, особам без громадянства та юридичним особам заборонено набувати частки у статутному (складеному) капіталі, акції, паї, членство у юридичних особах (крім як у статутному (складеному) капіталі банків), які є власниками земель сільськогосподарського призначення. Цей абзац втрачає чинність за умови та з дня схвалення на референдумі рішення, визначеного в абзаці восьмому частини першої цієї статті.

Набуття права власності на земельні ділянки сільськогосподарського призначення юридичними особами, створеними і зареєстрованими за законодавством України, учасниками (засновниками) або кінцевими бенефіціарними власниками (контролерами) яких є особи, які не є громадянами України, може здійснюватися з дня та за умови схвалення цього на референдумі.

За будь-яких умов, у тому числі у випадку схвалення на референдумі рішення, визначеного в абзаці восьмому частини першої цієї статті, забороняється набуття права власності на земельні ділянки сільськогосподарського призначення:

1) юридичними особами, учасниками (акціонерами, членами) або кінцевими бенефіціарами яких є особи, які не є громадянами України, - на земельні ділянки сільськогосподарського призначення державної і комунальної власності, земельні ділянки сільськогосподарського призначення, виділені в натурі (на місцевості) власникам земельних часток (паїв), і які розташовані ближче 50 кілометрів від державного кордону України (крім державного кордону України, який проходить по морю);

2) юридичними особами, учасниками (акціонерами, членами) або кінцевими бенефіціарами яких є громадяни держави, визнаної Україною державою-агресором або державою-окупантом;

3) особами, які належать або належали до терористичних організацій;

4) юридичними особами, учасниками (акціонерами, членами) або кінцевими бенефіціарами яких є іноземні держави;

5) юридичними особами, у яких неможливо встановити бенефіціарного власника (контролера);

6) юридичними особами, бенефіціарні власники (контролери) яких зареєстровані в офшорних зонах, віднесених до переліку офшорних зон Кабінетом Міністрів України;

7) фізичними та юридичними особами, стосовно яких застосовано спеціальні економічні та інші обмежувальні заходи (санкції) відповідно до Закону України «Про санкції» у вигляді заборони на укладення правочинів з набуття у власність земельних ділянок, а також пов'язаними з ними особами;

8) юридичними особами, створеним за законодавством України, що перебувають під контролем фізичних та юридичних осіб, зареєстрованих у державах, включених Міжнародною групою з протидії відмиванню брудних грошей (FATF) до списку держав, що не співпрацюють у сфері протидії відмиванню доходів, одержаних злочинним шляхом.

2. Загальна площа земельних ділянок сільськогосподарського призначення у власності громадянина не може перевищувати десяти тисяч гектарів. Загальна площа земельних ділянок сільськогосподарського призначення у власності юридичної особи (крім банків) не може перевищувати загальної площі земельних ділянок сільськогосподарського призначення, які можуть перебувати у власності усіх її учасників (членів, акціонерів), але не більше десяти тисяч гектарів. При цьому, якщо громадянину належить право власності на частку у статутному (складеному) капіталі, у пайовому фонді юридичної особи або на лише окремі акції, паї, для цілей цієї статті вважається, що такому громадянину, крім земельних ділянок, що належать йому на праві власності, також належить право власності на земельні ділянки сільськогосподарського призначення загальною площею, що дорівнює площі земельних ділянок сільськогосподарського призначення у власності юридичної особи,

учасником (членом, акціонером) якої він є, помноженої на розмір частки такого громадянина, вираженої у відсотках, у статутному (складеному) капіталі, пайовому фонді цієї юридичної особи.

3. Порухення вимог частин першої і другої цієї статті є підставою для визнання правочину, за яким набувається право власності на земельну ділянку, недійсним, а також для конфіскації земельної ділянки.

4. Порядок здійснення перевірки відповідності набувача або власника земельної ділянки сільськогосподарського призначення вимогам, визначеним цією статтею, затверджується Кабінетом Міністрів України.

5. Розрахунки, пов'язані зі сплатою ціни земельних ділянок сільськогосподарського призначення за цивільно-правовими угодами, провадяться в безготівковій формі.

6. Не допускається набуття права власності на земельні ділянки сільськогосподарського призначення за відплатними договорами у разі відсутності у набувача права власності документів, які підтверджують джерела походження коштів або інших активів, за рахунок яких набувається таке право.

7. Продаж земельних ділянок сільськогосподарського призначення державної та комунальної власності забороняється.

Стаття 131. Набуття права власності на земельні ділянки на підставі цивільно-правових угод

1. Укладення цивільно-правових угод, що передбачають перехід права власності на земельні ділянки, а також набуття права власності на земельні ділянки за такими угодами здійснюються відповідно до Цивільного кодексу України з урахуванням вимог цього Кодексу.

2. Купівля-продаж земельної ділянки здійснюється з дотриманням переважного права на її придбання. Переважне право на придбання земельної ділянки може бути передано його суб'єктом іншій особі, про що такий суб'єкт має письмово повідомити власника земельної ділянки».

Підпунктами 2 і 3 пункту 1 розділу I Закону виключено пункт «д» частини першої статті 143 Земельного кодексу України, а статтю 145 цього Кодексу викладено в та в такій редакції:

«Стаття 145. Припинення права власності на земельну ділянку особи, якій земельна ділянка не може належати на праві власності та/або у зв'язку із порушенням обов'язку щодо її відчуження протягом встановленого законом строку

1. Якщо до особи переходить право власності на земельну ділянку, яка за цим Кодексом не може набуватися нею у власність, ця ділянка підлягає відчуженню її власником протягом року з моменту переходу такого права.

2. У разі якщо відповідно до закону власник земельної ділянки зобов'язаний відчужити її протягом певного строку і земельна ділянка не була відчужена ним протягом такого строку, така ділянка підлягає конфіскації за рішенням суду.

3. У разі порушення вимог статті 130 цього Кодексу щодо граничної площі земель сільськогосподарського призначення, що можуть перебувати у власності однієї особи, земельні ділянки, площа яких перевищує зазначені граничні розміри, конфіскуються за рішенням суду.

4. Позов про конфіскацію земельної ділянки подається до суду органом, що здійснює державний контроль за використанням та охороною земель. Конфіскована земельна ділянка за рішенням суду підлягає продажу на земельних торгах. Ціна проданої на земельних торгах земельної ділянки, за вирахуванням витрат, пов'язаних з її продажем, виплачується її колишньому власнику».

Підпунктом 4 пункту 1 розділу I Закону внесені зміни до розділу X «Перехідні положення» Земельного кодексу України, зокрема, доповнено пунктом 6-1, відповідно якого, громадяни, яким належить право постійного користування, право довічного успадкованого володіння земельними ділянками державної та комунальної власності, призначеними для ведення селянського (фермерського) господарства, а також орендарі земельних ділянок, які набули право оренди землі шляхом переоформлення права постійного користування щодо зазначених земельних ділянок до 2010 року, мають право на викуп таких земельних ділянок у власність з розстрочкою платежу до десяти років за ціною, яка дорівнює нормативній грошовій оцінці таких земельних ділянок, без проведення земельних торгів.

Пунктом 15 розділу X «Перехідні положення» Земельного кодексу України (в новій редакції) встановлено, що «до 1 січня 2024 року:

а) громадяни України можуть набувати право власності на земельні ділянки сільськогосподарського призначення загальною площею до 100 га. Зазначене обмеження не поширюється на земельні ділянки, набуті у власність громадянином до набрання чинності цим абзацом;

б) забороняється купівля-продаж або іншим способом відчуження на користь юридичних осіб земельних ділянок, які перебувають у приватній власності і віднесені до земель для ведення товарного сільськогосподарського виробництва, земельних ділянок, виділених в натурі (на місцевості) власникам земельних часток (паїв) для ведення особистого селянського господарства, а також земельних часток (паїв), крім переходу до банків права власності на земельні ділянки як предмет застави, передачі земельних ділянок у спадщину, обміну (міни) відповідно до частини другої статті 371 цього Кодексу земельної ділянки на іншу земельну ділянку з однаковою нормативною грошовою оцінкою або різниця між нормативними грошовими оцінками яких становить не більше 10 відсотків та відчуження

земельних ділянок для суспільних потреб. Угоди (у тому числі довіреності), укладені під час дії заборони на купівлю-продаж або іншим способом відчуження земельних ділянок та земельних часток (паїв), встановленої цим підпунктом, в частині їх купівлі-продажу та іншим способом відчуження на користь юридичних осіб, а так само в частині передачі прав на відчуження цих земельних ділянок та земельних часток (паїв) на користь юридичних осіб на майбутнє (у тому числі укладення попередніх договорів) є недійсними з моменту їх укладення (посвідчення)».

Відповідно до пункту 1 розділу II Закону він набирає чинності з 1 липня 2021 року, крім пункту 2 цього розділу, який набирає чинності з дня опублікування цього Закону.

Суб'єкт права на конституційне подання вважає, що Закон є неконституційним, оскільки його прийняття Верховною Радою України відбулося з порушенням конституційної процедури розгляду та ухвалення, а положення Закону, як і його мета, суперечать приписам Конституції України.

На виконання вимог частини третьої статті 51 Закону України «Про Конституційний Суд України» наводимо правове обґрунтування невідповідності Закону положенням статей 5, 8, 13, 14, 17, 73, 84, 91, 93 Основного Закону України.

I. Щодо невідповідності Закону статтям 5, 13, 14, 17, 73 Конституції України

Аналіз приписів Закону вказує, що його метою є запровадження ринкового обігу земель сільськогосподарського призначення, а його положення регламентують, зокрема, порядок купівлі-продажу земельних ділянок як громадянами України та іноземцями, що протирічить загальним засадам приписів Конституції України, виходячи з наступного.

Україна є суверенна і незалежна держава, суверенітет якої поширюється на всю її територію; територія України в межах існуючого кордону є цілісною і недоторканною; захист суверенітету і територіальної цілісності України є найважливішою функцією держави, справою всього Українського народу (статті 1, 2, частина перша статті 17 Конституції України).

Основоположними актами для здобуття суверенності та незалежності України стали Декларація про державний суверенітет України від 16 липня 1990 року № 55-ХІІ, Акт проголошення незалежності України від 24 серпня 1991 року, який підтверджений волею Українського народу на

республіканському референдумі 1 грудня 1991 року.

Історично-правовий аспект проголошення незалежності України, створення самостійної держави та утвердження статусу Українського народу єдиним джерелом влади та власником землі

Верховна Рада Української РСР 16 липня 1990 року прийняла Декларацію про державний суверенітет (далі - **Декларація**), якою «виражаючи волю народу України», а також «прагнучи створити демократичне суспільство» та «визнаючи необхідність побудови правової держави, маючи на меті утвердити суверенітет і самоврядування народу України», проголосила державний суверенітет України як **верховенство, самостійність**, повноту і неподільність влади Республіки в межах її території та **незалежність і рівноправність у зовнішніх зносинах**.

Згідно з розділом II Декларації громадяни Республіки всіх національностей становлять народ України; **народ України є єдиним джерелом державної влади в Республіці**; повновладдя народу України реалізується на основі Конституції Республіки як безпосередньо, так і через народних депутатів, обраних до Верховної і місцевих Рад Української РСР.

Декларація закріпила право власності Українського народу: **«Народ України має виключне право на володіння, користування і розпорядження національним багатством України**.

Земля, її надра, повітряний простір, водні та інші природні ресурси, які знаходяться в межах території Української РСР, природні ресурси її континентального шельфу та виключної (морської) економічної зони, весь економічний і науково-технічний потенціал, що створений на території України, є власністю її народу, матеріальною основою суверенітету Республіки і використовуються з метою забезпечення матеріальних і духовних потреб її громадян»

Також у Декларації вказано, що вона є «основою для нової Конституції, законів України і визначає позиції Республіки при укладанні міжнародних угод».

Таким чином, **Декларація визначила основи конституційного ладу нової української держави**. Однією з особливостей цього ладу є **статус Народу України**, як єдиного джерела державної влади в Республіці, **власника землі, її надр, повітряного простору, водних та інші природних ресурсів**, які знаходяться в межах території Української РСР, природних ресурсів її континентального шельфу та виключної (морської) економічної зони, всього економічного і науково-технічного потенціалу, що створений на території України.

Постановою Верховної Ради Української РСР від 19 червня 1991 року було схвалено Концепцію нової Конституції України, якою визначено, що **«нова Конституція Республіки має ґрунтуватися на Декларації**

про державний суверенітет України, закріпити, розвивати і конкретизувати її положення. Через всю Конституцію мають бути проведені ідеали правової держави» (пункт 1 Загальнометодологічних принципів Концепції).

24 серпня 1991 року Верховна Рада Української РСР прийняла Постанову «Про проголошення незалежності України» № 1427-ХІІ, якою проголосила Україну незалежною демократичною державою та постановила провести 1 грудня 1991 року республіканський референдум на підтвердження Акта проголошення незалежності України. У схваленому того дня Парламентом Акті проголошення незалежності України зазначено, що Верховна Рада України проголошує незалежність України та створення самостійної української держави - України, «здійснюючи Декларацію про державний суверенітет України».

Отже, Акт проголошення незалежності України є засобом реалізації Декларації.

Верховна Рада України 11 жовтня 1991 року постановами «Про проведення всеукраїнського референдуму в питанні про проголошення незалежності України» № 1660-ХІІ та «Про форму бюлетеня для голосування на всеукраїнському референдумі» № 1661-ХІІ визначила, що бюлетень цього референдуму міститиме текст Акта проголошення незалежності України і запитання «Чи підтверджуєте Ви Акт проголошення незалежності України?» із варіантами відповіді: «Так, підтверджую», «Ні, не підтверджую».

Також Постановою Верховної Ради України № 1660-ХІІ від 11 жовтня 1991 року було схвалено текст Звернення Верховної Ради України до народу, в якому, зокрема, зазначено: «Шановні співвітчизники! 1 грудня ми маємо зробити свій вибір - висловитися щодо Акта проголошення незалежності України. Це вибір для себе, для своїх дітей та онуків, для поколінь прийдешніх. Ми не маємо права помилитися. **Хай кожен з нас у хвилину визначення залишиться сам на сам зі своєю совістю і своїм розумом, щоб ніхто і ніщо, окрім відповідальності перед народом і майбутнім, не могло вплинути на волю кожного, бо в наших руках - доля молодої незалежної держави, доля Батьківщини, рідної землі. ... Незалежність України - невід'ємне право народу, передбачене Статутом ООН, самостійно приймати політичні і міжнародні рішення, обирати собі друзів і партнерів у світі... довіряючи мудрості і політичній зрілості народу України, ми свідомо йдемо на всеукраїнський референдум. Ми закликаємо Вас підтримати Акт проголошення незалежності України... стати справжніми громадянами, творцями своєї держави... де панують "своя правда, і сила, і воля».**

У вказаному зверненні Парламент констатував те, що «Акт незалежності - це продовження і реальна дія Декларації про державний

суверенітет України», якою землю визнано власністю Українського народу і матеріальною основою державного суверенітету.

1 грудня 1991 року народне волевиявлення відбулося в усіх 27 адміністративних регіонах України (24 області, 1 автономна республіка та 2 міста зі спеціальним статусом), в ньому взяли участь **31891742 особи (84,18 % виборців)**, з яких **28804071 громадян, або 90,32 %** тих, хто брав участь у голосуванні, висловилися на підтримку Акта проголошення незалежності України.

28 червня 1996 року Верховна Рада України, як зазначено у преамбулі Конституції України, «від імені Українського народу - громадян України всіх національностей, виражаючи суверенну волю народу, спираючись на багатовікову історію українського державотворення і на основі здійсненого українською нацією, усім Українським народом права на самовизначення, дбаючи про забезпечення прав і свобод людини та гідних умов її життя, піклуючись про зміцнення громадянської злагоди на землі України, прагнучі розвивати і зміцнювати демократичну, соціальну, правову державу, усвідомлюючи відповідальність перед Богом, власною совістю, попередніми, нинішнім та прийдешніми поколіннями, керуючись Актом проголошення незалежності України від 24 серпня 1991 року, схваленим **1 грудня 1991 року** всенародним голосуванням, приймає цю Конституцію - Основний Закон України».

Таким чином, аналіз наведених правових актів та історичних аспектів дає підстави для висновків, що Акт проголошення незалежності України, як зазначено в його тексті, Парламент схвалив саме «здійснюючи Декларацію про державний суверенітет України», тобто для встановлення конституційного ладу, основи якого визначено в Декларації. Народ України, підтримавши на Всеукраїнському референдумі 1 грудня 1991 року Акт проголошення незалежності, висловив суверенну волю на запровадження у своїй державі саме такого конституційного ладу та правопорядку. Зі змісту преамбули Основного Закону України вбачається, що прийняття нової Конституції держави стало завершальною стадією реалізації Українським народом установчої влади у питанні державної незалежності та устрою, позитивним закріпленням результату всеукраїнського референдуму - **затверджених сувереном основних засад державного і суспільного устрою**, визначених Декларацію про державний суверенітет України, зокрема, **статус Народу України**, як єдиного джерела державної влади в Республіці, **власника землі**, її надр.

Отже, рішення всеукраїнського референдуму 1 грудня 1991 року та затверджені ним основи конституційного ладу незалежної української держави не можуть бути змінені чи скасовані без проведення всеукраїнського референдуму.

Суверенітет Українського народу та переваги актів безпосередньої демократії гарантовані чинною Конституцією України. Згідно з приписами статті 5 Україна є республікою, в якій **носієм суверенітету і єдиним джерелом влади є народ**; право визначати і змінювати конституційний лад в Україні належить виключно народові і не може бути узурповане державою, її органами або посадовими особами.

За **юридичною позицією Конституційного Суду України** «прийняття Конституції України Верховною Радою України було безпосереднім актом реалізації суверенітету народу, який тільки одноразово уповноважив Верховну Раду України на її прийняття. Це підтверджується пунктом 1 статті 85 Конституції України, яка не передбачає права Верховної Ради України на прийняття Конституції України, а також статтею 156 Конституції України, згідно з якою законопроект про внесення змін до розділів, які встановлюють засади конституційного ладу в Україні, після його прийняття у Верховній Раді України має затверджуватись всеукраїнським референдумом» (абзац перший пункту 4 мотивувальної частини Рішення від 11 липня 1997 року № 3-зп).

Отже, затверджені народом України на всеукраїнському референдумі 1 грудня 1991 року основи конституційного ладу України, серед яких закріплений **статус Народу України**, як єдиного джерела державної влади в Республіці, **власника землі**, її надр, можуть бути змінені лише шляхом **безпосереднього народного волевиявлення, здійсненого на аналогічному референдумі у порядку статей 69, 72 Основного Закону України**.

Цей акт народного волевиявлення знайшов своє відтворення в Конституції України, яка гарантує, що відповідно до частини першої статті **13 Основного Закону України** земля, її надра, атмосферне повітря, водні та інші природні ресурси, які знаходяться в межах території України, природні ресурси її континентального шельфу, виключної (морської) економічної зони є **об'єктами права власності Українського народу**, а в силу статті **14 Конституції України** земля є **основним національним багатством, що перебуває під особливою охороною держави**.

За Конституцією України носієм суверенітету і єдиним джерелом влади в Україні є народ. Народ здійснює владу безпосередньо і через органи державної влади та органи місцевого самоврядування (**частина друга статті 5 Основного Закону України**).

Конституційний Суд України у Рішенні від 5 жовтня 2005 року № 6-рп/2005 вказав, що положення «носієм суверенітету... є народ» закріплює принцип народного суверенітету, згідно з яким **влада Українського народу є первинною, єдиною і невідчужуваною**, тобто органи державної влади та органи місцевого самоврядування здійснюють владу в Україні, що походить від народу.

Аналізуючи вказане положення Конституції та правової позиції Конституційного Суду України в системному зв'язку з приписами Преамбули Основного Закону України, які визначають Український народ як громадян України всіх національностей, можна стверджувати, що носіями суверенітету і єдиними джерелом влади в Україні є громадяни України, які є власниками Української землі.

Статтею 73 Основного Закону України визначено, що виключно всеукраїнським референдумом вирішуються питання про зміну території України. Тобто, оскільки тільки Український народ є власником території України і тільки він може вирішувати питання про зміну території України є всі підстави для висновку, що в Україні діє конституційний принцип територіального верховенства Українського народу, який є пріоритетним відносно принципу територіального верховенства держави, похідним від народного суверенітету і також охоплює принципи цілісності і недоторканності території держави в межах існуючого Державного кордону України.

Таким чином, питання, які стосуються землі, яка є об'єктом власності Українського народу не можуть вирішуватись всупереч його волі, без волевиявлення громадян України на всеукраїнському референдумі. Оскільки оспорюваний Закон прийнято Верховною Радою України без з'ясування волі Українського народу як співвласників землі, він є таким, що суперечить приписам статей 5, 13, 14, 73 Конституції України.

Положеннями Закону (нова редакція статті 130 Земельного кодексу України) встановлено, що набуття права власності на земельні ділянки сільськогосподарського призначення юридичними особами, створеними і зареєстрованими за законодавством України, учасниками (засновниками) або кінцевими бенефіціарними власниками (контролерами) яких є особи, які не є громадянами України, може здійснюватися з дня та за умови схвалення цього на референдумі (підпункт 1 пункту 1 розділу I Закону).

У Рішенні від 16 квітня 2008 року № 6-рп/2008 Конституційний Суд України дійшов висновку, «що за змістом статей 5, 72, 74 Конституції України народ як носій суверенітету і єдине джерело влади в Україні, здійснюючи своє волевиявлення через референдум, може в порядку, який має бути визначений Конституцією і законами України, приймати закони, вносити зміни до чинних законів, скасовувати їх (крім законів з питань податків, бюджету, амністії)». «Процедура підписання і оприлюднення законів, встановлена частиною другою статті 94 Конституції України, не застосовується до прийнятих референдумом законів, а рішення всеукраїнського референдуму щодо прийняття законів (внесення до них змін або скасування законів) є остаточним і не потребує затвердження або

схвалення Верховною Радою України чи будь-якими іншими органами державної влади України».

Приписами статті 38 Конституції України визначено, що громадяни мають право брати участь в управлінні державними справами, у всеукраїнському та місцевих референдумах.

Проте, всупереч статтям 5, 38 Конституції України, правовим позиціям Конституційного Суду України оспорюваний Закон поставлено на рівень вище в ієрархії правових актів, нівелювавши при цьому права Українського народу як єдиного джерела влади в Україні на реалізацію своїх конституційних повноважень щодо прийняття законів на референдумі та управлінні державними справами.

Більше того, правовий підхід, який застосовано законодавцем щодо можливості та порядку набуття у власність земельних ділянок сільськогосподарського призначення громадянами України, юридичними особами, створених і зареєстрованих за законодавством України, іноземцями, особами без громадянства, юридичними особами, учасниками (акціонерами, членами) або кінцевими бенефіціарами яких є особи, які не є громадянами України, **закладає можливість неоднозначного тлумачення предмету референдуму** – як щодо можливості набуття такого права власності будь-яким передбаченим суб'єктом взагалі, так і щодо набуття права власності конкретним суб'єктом на конкретну земельну ділянку, **що суперечить статті 8 Конституції України.**

У юридичному загально визнаному розумінні земля як об'єкт права власності – це розташований над надрами, територіально обмежений кордонами України, цілісний, поверхневий ґрунтовий і зайнятий водоймами шар земної кори, який є просторовим базисом розселення та проживання громадян України, діяльності людей, в тому числі, в сфері господарювання, де землі сільськогосподарського призначення виступають засобом виробництва і основою економічного розвитку держави, матеріального добробуту народу, задоволення його життєво необхідних потреб, забезпечення належних умов гідного існування української нації та функціонування суспільства.

Саме зазначені обставини діяльності громадян пов'язані з користуванням земельними ресурсами як основним національним багатством і єдиним природними джерелом існування нації, що перебуває під особливою охороною держави (частина перша статті 14 Конституції України).

Проте норми оспорюваного Закону (абзац 6 частини першої статті 130 Земельного кодексу України у новій редакції) передбачають можливість іноземних банків, які отримують доступ до ринку землі в Україні через

кредитні зобов'язуючі механізми і угоди з українськими власниками земельних угідь (фізичних та юридичних осіб резидентів) на тлі не виконання кредитних зобов'язань і скрутного становища в умовах економічної та політико-правової кризи, по суті, будуть набувати у власність земельні ділянки за боргові зобов'язання.

Закон прямо передбачає допустимість правосуб'єктності фізичних та юридичних осіб нерезидентів на набуття права власності на земельні ділянки сільськогосподарського призначення. Таким чином, Закон передбачає можливість вилучення з об'єкту національного багатства і власності Українського народу без наявності його волі частки територіального базису, природного ресурсу і основного засобу виробництва яким є земля, її надра у власність іноземних компаній і громадян.

Безперечно реалізація таких положень Закону протирічить статтям 5, 13, 14, 17 та 22 Конституції України та призводить до ослаблення матеріальної основи суверенітету і економічної безпеки, звуження змісту та обсягу прав і свобод громадян – всього народу України як співвласників національного багатства на володіння, користування та розпорядження, які складають зміст права власності на землю. Адже, як зазначалось, саме за наслідками всеукраїнського референдуму 1 грудня 1991 року народ України, підтримавши Акт проголошення незалежності України, в основу якого покладено положення Декларації, висловив свою волю (акт народного волевиявлення) визначення землі **виключною власністю Українського народу та матеріальною основою державного суверенітету**. Акт волевиявлення суверена влади на референдумі отримав втілення і закріплення в статтях 13, 14 та 17 Конституції України.

Системний та змістовний аналіз зазначених статей Основного Закону України в їх сукупності дає підстави стверджувати, що Конституція України визначає Український народ в особі територіальних громад і кожного громадянина України виключними власниками землі, її надрами і природними ресурсами як основного національного багатства, засобу виробництва, невід'ємної складової суверенітету і територіальної цілісності України як запорукою її економічної безпеки, захист яких наряду з функціями держави є справою всього Українського народу (статті 13, 14 та 17 Конституції України).

Тому встановлення оспорюваним Законом допустимості набуття права власності іноземців на земельні ділянки як складової території України і участі нерезидентів як співвласників та розпорядників земельними ресурсами

на території України за своєю сутністю є посяганням на територіальний та народний суверенітет, загрозою економічній безпеці і незалежності держави, прямим порушенням вимог базового, основного принципу забезпечення суверенітету і територіальної цілісності держави.

Всупереч приписам Конституції України та правовим позиціям Конституційного Суду України положення оспорюваного Закону дозволяють купівлю-продаж земельних ділянок сільськогосподарського призначення, допускають набуття права власності на земельні ділянки сільськогосподарського призначення банками у порядку звернення стягнень, передбачають необхідність викупу земельних ділянок громадянами, яким належить право постійного користування, право довічного успадкованого володіння земельними ділянками державної та комунальної власності, призначеними для ведення селянського (фермерського) господарства, а також орендарями земельних ділянок, які набули право оренди землі шляхом переоформлення права постійного користування щодо зазначених земельних ділянок до 2010 року (підпункти 1 і 4 пункту 1 розділу I Закону)

Основний Закон України гарантує право власності та виокремлює основні її форми:

- власність народу (статті 13 і 14);
- державна власність (стаття 41);
- приватна власність (стаття 41);
- комунальна власність (стаття 41);
- власність територіальних громад (стаття 142);
- інтелектуальна власність (стаття 54).

При цьому, конституцієдавець чітко розмежував право власності (користування) на землю та її ресурси з правом приватної власності на інші об'єкти.

Так, кожний громадянин має право користуватися природними об'єктами права власності народу відповідно до закону; **право власності на землю гарантується**. Це право набувається і реалізується громадянами, юридичними особами та державою виключно відповідно до закону (**частина друга статті 13, частина друга статті 14 Конституції України**). Натомість **право приватної власності закріплено в статті 41 Основного Закону України**, відповідно якої **право приватної власності** набувається в порядку, визначеному законом; право приватної власності є непорушним.

«За Основним Законом України держава рівним чином захищає усі форми власності, а кожна з них може мати свої особливості, пов'язані із законодавчо визначеними умовами та підставами виникнення або припинення права власності. Ця правова позиція Конституційного Суду України ґрунтується на тому, що виключно законами України визначається

правовий режим власності, в основі якого – конституційні положення, конкретизовані в законах, які можуть містити й певні особливості правового режиму тих чи інших форм власності (Рішення Конституційного Суду України від 10 червня 2003 року № 11-рп/2003).

Саме однією із таких особливостей і є конституційний правовий режим права власності Українського народу (як співвласників) на землю та її ресурси, що реалізується громадянами України шляхом користування природними об'єктами права власності народу відповідно до закону.

За юридичною практикою Конституційного Суду України при перевірці конституційності акту, такій перевірці підлягає і мета оспорювано закону через встановлення її легітимності (зокрема, Рішення Конституційного Суду України від 6 червня 2019 року № 3-р/2019, від 16 липня 2019 року № 9-р/2019; Рішення Першого сенату Конституційного Суду України від 22 січня 2020 року № 1-р(І)/2020).

Ураховуючи зазначене, є всі підстави для визнання Закону таким, що не відповідає Конституції України (неконституційним) повністю, оскільки мета оспорюваного Закону по запровадженню ринкового обігу земель сільськогосподарського призначення є нелегітимною, а його норми урегульовують (регламентують) процедуру його запровадження суперечать статтям 5, 13, 14, 17, 73 Конституції України.

II. Щодо невідповідності Закону приписам статей 8, 84, 91 та 93 Конституції України

Відповідно до частини першої статті 152 Конституції України закони та інші акти за рішенням Конституційного Суду України визнаються неконституційними повністю чи в окремій частині, якщо вони не відповідають Конституції України або якщо була порушена встановлена Конституцією України процедура їх розгляду, ухвалення або набрання ними чинності.

Суб'єкт права на конституційне подання вважає, що Закон є неконституційним, оскільки його прийняття Верховною Радою України відбулося з порушенням конституційної процедури розгляду та ухвалення, а парламент прийнявши Закон порушив принцип верховенства права та діяв не у спосіб, що передбачений Конституцією і законами України, що підтверджується наступним.

Проект Закону про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо обігу земель сільськогосподарського призначення внесено до Верховної Ради України суб'єктом законодавчої ініціативи – народними

депутатами України **10 жовтня 2019 року** та зареєстровано за № 2178-10 (далі – проект Закону № 2178-10).

13 листопада 2019 року проект Закону № 2178-10 Верховною Радою України прийнято в першому читанні для наступного доопрацювання Комітетом з питань аграрної та земельної політики з урахуванням зауважень і пропозицій суб'єктів права законодавчої ініціативи.

Порівняльну таблицю до проекту Закону № 2178-10 було підготовлено відповідним Комітетом, яка включала **4018 поправок** народних депутатів України та вручено 14 січня 2020 року.

Розгляд проекту Закону № 2178-10 у другому читанні розпочався 06 лютого 2020 року на Четвертому засіданні Третьої сесії Верховної Ради України IX скликання та відбувався на чергових засіданнях 07 лютого 2020 року, 18 – 21 лютого 2020 року, 03-06 березня 2020 року. При цьому, станом на 30 березня 2020 року розгляд внесених народними депутатами України пропозицій та поправок до проекту Закону № 2178-10 Верховною Радою України не було завершено і подальший їх розгляд мав продовжитися на наступному черговому засіданні Третьої сесії Верховної Ради України.

30 березня 2020 року об 15:48 год. на офіційному веб-сайті Верховної Ради України була оприлюднена інформація щодо скликання Головою Верховної Ради України за вимогою Президента України позачергового пленарного засідання **об 16:30 год. 30 березня 2020 року** та включення до порядку денного цього засідання, зокрема, проекту Закону № 2178-10 (Розпорядження Голови Верховної Ради України № 175 від 30 березня 2020 року).

30 березня 2020 року була роздана додаткова таблиця поправок до проекту Закону № 2178-10, яка містила змінену редакцію окремих раніше поданих поправок народних депутатів України.

31 березня 2020 року об 00:42 год. проект Закону № 2178-10 було прийнято другому читанні та в цілому як Закон.

Єдиним органом законодавчої влади в Україні є парламент - Верховна Рада України (частина перша статті 75 Конституції України), порядок роботи якої, в силу статті 83 Основного Закону України, встановлюється Конституцією України та Законом України «Про Регламент Верховної Ради України» від 10 лютого 2010 року № 1861-VI (зі змінами) (далі – Регламент).

За частиною другої статті 84 Конституції України рішення Верховної Ради України приймаються виключно на її пленарних засіданнях шляхом голосування.

Згідно правової позиції Конституційного Суду України положення частини другої статті 84 Конституції України треба розуміти так, що рішення Верховної Ради України, зокрема

закони, постанови, інші акти, а також рішення Верховної Ради України щодо прийняття (відхилення) постатейно законопроектів, поправок до них приймаються лише на пленарному засіданні Верховної Ради України за умови особистої участі народних депутатів України в голосуванні та набрання встановленої Конституцією України, законом про регламент Верховної Ради України кількості голосів на їх підтримку (Рішення від 7 липня 1998 року № 11-рп/98).

Також, Конституційний Суд України, здійснюючи тлумачення відповідних норм Основного Закону України, дійшов висновку, що «відповідно до частини першої статті 82 Конституції України Верховна Рада України працює сесійно, тобто протягом певних періодів – сесій, на які вона збирається у визначені Конституцією України строки: на першу сесію – не пізніше ніж на тридцятий день після офіційного оголошення результатів виборів (частина третя статті 82), на чергові сесії – першого вівторка лютого і першого вівторка вересня кожного року (частина перша статті 83). **Під час сесій згідно з частиною другою статті 84 Конституції України рішення Верховної Ради України приймаються виключно на її пленарних засіданнях шляхом голосування. Тому спільна діяльність народних депутатів України у режимі функціонування єдиного органу законодавчої влади – парламенту – можлива лише на засіданнях Верховної Ради України під час її сесій і неприпустима поза цими засіданнями і за межами сесій»** (Рішення від 17 жовтня 2002 року № 17-рп/2002).

Розглядаючи питання перебігу строку у справі за конституційним поданням Президента України щодо офіційного тлумачення частин другої і третьої статті 84 та частин другої і четвертої статті 94 Конституції України (Рішення Конституційного Суду України від 7 липня 1998 року № 11-рп/98), Конституційний Суд України виходив з того, що **в Конституції України закріплено загальний порядок обчислення строків, єдиний для всіх органів влади, – в календарних днях** (частина друга статті 77, частина третя статті 82, пункт 31 частини першої статті 85, частина друга статті 90 та ін.) (Рішення Конституційного Суду України від 19 травня 2004 року № 11-рп/2004).

Виходячи з приписів Конституції України та правових позицій Конституційного Суду України є підстави стверджувати, що **днем проведення позачергового засідання Верховної Ради України скликаного Розпорядженням Голови Верховної Ради України № 175 від 30 березня 2020 року є виключно 30 березня 2020 року.**

Тобто, на момент ухвалення Закону (31 березня 2020 року об 00:42 год.) позачергове пленарне засідання, яке скликалося на 30 березня 2020 року – на один календарний день було неправомочним, а Розпорядження Голови Верховної Ради України № 175 від 30 березня 2020 року вичерпало свою дію.

Про відсутність в правовій природі пленарного засідання 31 березня 2020 року свідчить, в тому числі, відсутність стенограми пленарного засідання за вказану і будь-які дані, які б свідчили про його проведення.

Таким чином, оскільки на 31 березня 2020 року позачергове пленарне засідання не скликалось, рішення про продовження засідання, яке скликалось 30 березня 2020 року не приймалось, то ухвалення Верховною Радою України Закону відбувалось поза межами пленарного засідання, що грубо порушує вимоги частини другої статті 84 Основного Закону України.

Верховна Рада України приймає закони, постанови та інші акти більшістю від її конституційного складу, крім випадків, передбачених цією Конституцією (стаття 91 Основного Закону України).

З цього приводу Конституційний Суд України вказав, що «статтею 91 Конституції України кворуму, зокрема, для проведення голосування щодо прийняття Верховною Радою України законів, постанов та інших актів не встановлено. Але зі змісту цієї статті випливає, що у відповідному голосуванні повинна взяти участь щонайменше більшість від конституційного складу Верховної Ради України, крім випадків, коли інша більшість передбачена самою Конституцією України. **Верховна Рада України правомочна приймати закони і реалізовувати інші конституційно визначені повноваження за умови присутності на її пленарних засіданнях на момент голосування не менше тієї кількості народних депутатів України, яка згідно з Конституцією України необхідна для прийняття відповідного рішення (частина четверта статті 89, стаття 91, частина четверта статті 94, частини друга, п'ята, шоста статті 111, частина перша статті 135, стаття 155, частина перша статті 156). Водночас Конституція України не передбачає можливості неучасті народного депутата України у голосуванні» (Рішення від 17 жовтня 2002 року № 17-рп/2002).**

Під час розгляду проекту Закону № 2178-10 було порушено приписи статті 91 Конституції України, оскільки під час голосування за поправки та пропозиції на позачерговому пленарному засіданні Верховної Ради України перебувало менше ніж 226 народних депутатів України, тобто засідання було неповноважним, що підтверджується наступним.

Під час розгляду проекту Закону № 2178-10 народні депутати України неодноразово зверталися до головуючого на засіданні щодо відсутності в пленарному залі необхідної кількості народних депутатів України для прийняття рішення та вимагали припинення порушення (стенограма пленарного засідання та результати поіменного голосування додаються).

Так, об 20:11 год. народний депутат України Папієв М.М., звертаючись до головуючого, наголосив, що є потреба у проведенні реєстрації народних

депутатів України, оскільки в залі немає 226 народних депутатів України і засідання є неповноважним.

Головуючий, проігнорувавши законну вимогу народного депутата, поставив на голосування поправку № 3477, яке підтвердило присутність в залі **213** народних депутатів України (За – 19, Проти – 29, Утрималися – 45, Не голосували – 120, Всього – 213).

Наступне голосування за поправку № 3478 засвідчило присутність **217** народних депутатів України (За – 19, Проти – 19, Утрималися – 62, Не голосували – 117, Всього – 217).

Об 20:14 год. народний депутат України **Німченко В.І.** звернувся до головуючого з вимогою здійснення перевірки кількості народних депутатів України, які приймають участь у голосуванні, проте така вимога була проігнорована головуючим на засіданні.

Об 20:20 год. народний депутат України **Колтунович О.С.** повідомив, що за підрахунками в пленарному залі знаходяться 126 народних депутатів України, при цьому на місцях фізично відсутніх парламентарів в пультах знаходяться їх картки. Наступне голосування за поправку № 3488 засвідчило відсутність в пленарному залі 226 народних депутатів України, як того вимагає стаття 91 Конституції України (За – 10, Проти – 27, Утрималися – 85, Не голосували – 87, Всього – **209**).

У голосуванні за поправку № 3502, що відбувалося об 20:34 год, прийняли участь **219** народних депутатів України (За – 6, Проти – 34, Утрималися – 118, Не голосували – 61, Всього – **219**).

Лише цей наведений перелік дає підстави для висновку, що **Верховна Рада України не була повноважною при розгляді поправок до проекту Закону № 2178-10 та неправомочною приймати його як Закон. Діючи, в такий антиконституційний спосіб Верховна Рада України порушила положення статті 91 Основного Закону України.**

За частиною першою статті 93 Конституції України право законодавчої ініціативи у Верховній Раді України належить Президентові України, народним депутатам України та Кабінету Міністрів України.

Процедура розгляду проекту закону реалізується шляхом його внесення до парламенту, а на певних стадіях законодавчого процесу - шляхом внесення пропозицій до нього. Реалізація права законодавчої ініціативи передбачає не лише внесення проектів законів, інших актів до парламенту, а й обов'язковий розгляд законодавчих ініціатив відповідних суб'єктів (Рішення Конституційного Суду України 28 лютого 2018 року № 2-р/2018).

В цьому ж Рішенні єдиний орган конституційної юрисдикції встановив, що «аналіз Конституції України вказує на те, що у її статтях 84, 91, 93, 94

закріплено основні вимоги до процедури розгляду, ухвалення законів та набрання ними чинності.

Так, право законодавчої ініціативи, передбачене у статті 93 Конституції України, безпосередньо кореспондується з конституційним обов'язком парламенту розглянути внесені проекти законів, пропозиції до них, а також прийняти чи відхилити їх шляхом особистого голосування народних депутатів України. ...

Процедура розгляду та ухвалення парламентом законопроектів, розгляд пропозицій до законопроектів повинні ґрунтуватися на принципах, визначених Конституцією України. Недотримання цих принципів або нехтування ними порушує демократичні вимоги щодо конституційної процедури розгляду та ухвалення законопроектів, а також ставить під сумнів легітимність прийнятих законів».

30 березня 2020 року на початку позачергового засідання Верховної Ради України народним депутатам України була роздана додаткова Таблиця поправок до проекту Закону № 2178-10. Тобто, окремі народні депутати України отримали привілейоване право, по суті, на повторну подачу поправок з викладенням їх в новій редакції (нових поправок), натомість як інші народні депутати України були позбавлені такого права і навіть не були обізнані про вказані обставини.

Так, під час засідання народний депутат України **Шуфрич Н.І.**, звертаючись до головуючого, заявив, що **«з'явилася - і це є на офіційному сайті Верховної Ради України, - ще порівняльна таблиця, якась додаткова. Ми, автори поправок, не знали про це, тишком-нишком, мабуть, провели якийсь комітет аграрний, щось воно таке. ... Ми не знали про засідання аграрного комітету. Звідки взялася ще одна порівняльна таблиця? Навіщо махлювати і порушувати закон в умовах, коли люди сьогодні чекають рішучих дій від нас щодо захисту їх від коронавірусу? Прикриваючись коронавірусом, протягувати таке провокативне рішення – це є ганьба!».**

На вимогу народних депутатів України, Голова Комітету з питань аграрної та земельної політики Сольський М.Т. проінформував, що дійсно 30 березня 2020 року відбулось засідання комітету, де декілька правок викладено в новій редакції..., вказавши: **«В першу чергу враховані ці озвучені Президентом пропозиції до законопроекту минулого тижня. І у зв'язку з цим надано додаткову таблицю, вона на декількох сторінках».**

Тобто, фактично, окремими народними депутатами України спільно з Комітетом з питань аграрної та земельної політики в антиконституційний спосіб були внесені поправки до проекту Закону № 2178-10, які, по суті, ініційовані Президентом України, а інші народні

депутати України були позбавлені такого права, що є порушенням статті 93 Конституції України.

На необхідність дотримання конституційної процедури проходження всіх стадій розгляду та ухвалення закону неодноразово наголошувалося у рішеннях Конституційного Суду України. За юридичною позицією Конституційного Суду України, викладеною у Рішенні від 26 квітня 2018 року № 4-р/2018, «системний, грубий характер порушення конституційної процедури розгляду й ухвалення нормативного акта, а також істотний вплив цього порушення на остаточний результат його ухвалення є підставою для визнання цього акта неконституційним».

Необхідно зазначити, що стверджуючи про порушення конституційної процедури розгляду та ухвалення законів та не реагування на такі порушення з боку головуєчого на засіданні, народними депутатами України внесені до Верховної Ради України 13 проектів постанов щодо скасування рішення про прийняття в другому читанні та в цілому оспорюваного Закону.

Таким чином, порушення конституційної процедури розгляду та ухвалення проекту Закону під час його розгляду та прийняття в цілому на позачерговому пленарному засіданні Верховної Ради України 31 березня 2020 року мали системний характер та істотно вплинули на остаточний результат прийняття Закону.

Відповідно до статті 8 Конституції України визнається і діє принцип верховенства права.

В Рішенні від 02 листопада 2004 року № 15-рп/2004 Конституційний Суд України вказав, що Україна є правовою державою (стаття 1 Конституції України), відповідно до частини першої статті 8 Основного Закону в Україні визнається і діє принцип верховенства права. «Верховенство права – це панування права в суспільстві. **Верховенство права вимагає від держави його втілення у правотворчу та правозастосовну діяльність**, зокрема у закони, які за своїм змістом мають бути проникнуті передусім ідеями соціальної справедливості, свободи, рівності тощо».

Спірним з точки зору дотримання верховенства права є і сам факт проведення позачергового пленарного засідання Верховної Ради України 30 березня 2020 року. Як зазначалося, **30 березня 2020 року об 15:48 год.** на офіційному веб-сайті Верховної Ради України була оприлюднена інформація щодо скликання Головою Верховної Ради України за вимогою Президента України позачергового пленарного засідання **об 16:30 год. 30 березня 2020**

року. Тобто, позачергове засідання повинно відбутися через 40 хвилин з моменту його скликання.

До порядку денного позачергового пленарного засідання були включені питання:

1) про призначення Степанова М.В. Міністром охорони здоров'я України;

2) про призначення Марченка С.М. Міністром фінансів України;

3) проекти законів України, подані як альтернативні до проекту Закону України про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо окремих питань функціонування банківської системи (реєстр. № 2571);

4) проект Закону України про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо умов обігу земель сільськогосподарського призначення (реєстр. № 2178-10).

Конституція України не містить поняття позачергового пленарного засідання Верховної Ради України, а визначає можливість проведення позачергової сесії парламенту та встановлює обов'язок Верховної Ради України зібратися на засідання без скликання у дводенний строк у разі оголошення указу Президента України про введення воєнного чи надзвичайного стану (частини друга і третя статті 83 Основного Закону України).

За правовою позицією Конституційного Суду України пленарні засідання - основна форма діяльності Верховної Ради України як єдиного органу законодавчої влади під час її сесій. Це - регулярні зібрання народних депутатів України у визначений час і у визначеному місці, що проводяться за встановленою процедурою. На них розглядаються питання, віднесені Конституцією України до повноважень Верховної Ради України, і приймаються відповідні рішення з цих питань шляхом голосування народних депутатів України (Рішення від 17 жовтня 2002 року № 17-рп/2002).

Аналізуючи строки, визначені статтею 83 Конституції України, можна прийти висновку, що конституцієдавець, встановлюючи саме дводенний строк для зібрання на засідання Верховної Ради України, виходив виключно з існуючої небезпеки для держави, її територіальної цілісності, загрози життю та здоров'ю людей, що обумовлює необхідність введення відповідно воєнного чи надзвичайного стану.

Наведене свідчить, що скликання позачергового пленарного засідання Верховної Ради України у 40-хвилинний проміжок часу, без надання народним депутатам України часу на вивчення питань порядку денного засідання, формування правової та політичної позиції з питань, що підлягають розгляду, а також внутрішнього самовизначення створює передумови для зовнішнього впливу на парламентарів та суперечить принципу верховенства права, його втілення у правотворчу та правозастосовну діяльність, визначеного статтею 8 Конституції України.

Як зазначено в Звіті Європейської комісії «За демократію через право» (Венеціанська комісія) щодо верховенства права від 28 березня 2011 року № 512/2009, концепція верховенства права разом з концепцією демократії та прав людини утворює три стовпи Ради Європи та є схваленою у преамбулі Європейської Конвенції з прав людини. Цей принцип також закріплено у низці міжнародних документів щодо прав людини та в документах, які встановлюють стандарти.

У тому значенні, в якому його слід розуміти, «the rule of law» («верховенство права») є невід'ємною частиною будь-якого демократичного суспільства. В рамках цього поняття вимагається, щоб усі, хто наділений повноваженнями ухвалювати рішення, ставилися до кожного з виявом поваги, на основі рівності та розумності й відповідно до закону, і щоб кожен мав можливість оскаржити незаконність рішень у незалежному та безсторонньому суді, де кожен має бути забезпечений справедливими процедурами. Отже, предметом верховенства права є здійснення влади і стосунки між особою та державою (пункт 16 Звіту Європейської комісії «За демократію через право» (Венеціанська комісія) щодо верховенства права від 28 березня 2011 року № 512/2009).

Змістовний та системний аналіз Конституції України і вищезазначених правових позицій вказує, що складовим елементом принципу верховенства права є дотримання процедури ухвалення законів. Проте, ухваливши оспорюваний Закон всупереч вимогам частини другої статті 84, статті 91, частини першої статті 93 Конституції України, Верховна Рада України недотрималася конституційної процедури розгляду та ухвалення законів, чим порушила принцип верховенства права закріплений статтею 8 Основного Закону України.

Акцентуємо увагу, що проект Закону № 2178-10 був ініційований народними депутатами України як суб'єктом законодавчої ініціативи, розглядався Верховною Радою України за загальною процедурою на

чергових засіданнях чергової сесії парламенту та не міг бути визначений невідкладним Президентом України на етапі розгляду поправок і пропозицій до законопроекту під час другого читання.

Всупереч Конституції України Президентом України було ініційовано проведення позачергового пленарного засідання 30 березня 2020 року по розгляду проекту Закону № 2178-10, тим самим, по суті, визначено його невідкладним, що співвідноситься з його повноваженнями визначати законопроекти як невідкладні до розгляду Верховною Радою України відповідно до частини другої статті 93 Конституції України.

Проте, за юридичною позицією Конституційного Суду України положення статті 93 Конституції України є такими, що регулюють відносини, які виникають **на стадії ініціювання законопроекту** шляхом внесення його до Верховної Ради України. З цього, зокрема, випливає, що **визначення Президентом України законопроекту як невідкладного передусь його розгляду Верховною Радою України і має здійснюватись саме на стадії законодавчої ініціативи** (Рішення від 28 березня 2001 року № 2-рп/2001).

Конституцієдавець, визначивши Президента України суб'єктом законодавчої ініціативи (**частина перша статті 93 Основного Закону України**), **передбачив особливий порядок** внесення ним пропозицій до законопроектів, які не є предметом його ініціювання, шляхом повернення законів зі своїми вмотивованими і сформульованими пропозиціями до Верховної Ради України для повторного розгляду (**частина друга статті 94 Конституції України**).

Системний аналіз змісту статей 83 та 93 Конституції України в їх сукупності свідчить, що обсяг функціональних повноважень Президента України в частині вимог невідкладного розгляду законопроектів Верховною Радою України перебуває у взаємозв'язку з його повноваженнями як суб'єкта законодавчої ініціативи щодо ухвалення конкретного ініційованого ним законопроекту і не поширюється на законопроекти інших суб'єктів законодавчої ініціативи.

Таким чином, дії глави держави по скликанню позачергового пленарного засідання для невідкладного розгляду проекту Закону № 2178-10 (щодо якого він не є суб'єктом законодавчої ініціативи) можуть тлумачитись як втручання Президента України в законодавчу діяльність Верховної Ради України та вчинення опосередкованого впливу на прийняття відповідного рішення в супереч Конституції та законів України.

Підтвердженням таким висновкам є сам факт участі Президента України на позачерговому пленарному засіданні Верховної Ради України **30 березня 2020 року** по розгляду проекту Закону № 2178-10 та його звернення до народних депутатів України щодо необхідності його прийняття з мотивів вимог Міжнародного валютного фонду до держави України для отримання кредитних коштів. Зокрема, на засіданні об 16:43 год. глава держави заявив: **«Для нас дуже важливо, щоб у нас, дійсно, відбувалось підписання меморандуму з Міжнародним валютним фондом. І ви прекрасно знаєте, що дві головні умови – це Закон про землю і банківський закон. Зараз ми будемо з вами обговорювати ці питання. Ви прекрасно знаєте суму, я зараз... суми, які через меморандум ми можемо отримати для підтримки української економіки. ... І ми розуміємо, що є багато питань, впевнений, у кожного з вас є питання до того чи іншого закону, до наших відносин з міжнародними партнерами...».**

При цьому, **31 березня 2020 року об 00:28 год.** Президент України знову взяв участь у пленарному засіданні Верховної Ради України, яке на той момент було не повноважним, спонукаючи тим самим народних депутатів України на прийняття проекту Закону № 2178-10.

Є всі підстави стверджувати, що участь Президента України у позачерговому пленарному засіданні, а також його неодноразове умовляння та схиляння парламентарів прийняти Закон на вимогу та умовах Міжнародного валютного фонду для отримання кредиту вплинули на волевиявлення і внутрішнє переконання народних депутатів України, що призвело до спотворення та порушення здійсненими ними повноважень щодо можливості продажу земель сільськогосподарського призначення держави.

Такі дії народних депутатів України суперечать вимогам статті 79 Конституції України, зобов'язуючої їх через складення присяги здійснювати свої повноваження виключно на підставі Конституції України та законів України, **боронити суверенітет і незалежність України, дбати про благо Вітчизни і добробут Українського народу виконувати свої обов'язки в інтересах усіх співвітчизників.**

Як зазначив Конституційний Суд України у **Рішенні від 7 липня 1998 року № 11-рп**, народний депутат України є повноважним представником Українського народу у Верховній Раді України, відповідальним перед ним, і покликаний виражати та захищати його інтереси; виконання народним депутатом України своїх обов'язків в інтересах усіх співвітчизників впливає із змісту його присяги. Повноваження народного депутата України делеговані йому народом як сувереном влади і мають здійснюватися в інтересах народу.

Є очевидним фактом, що землі сільськогосподарського призначення в Україні (понад 41, 7 млн. га) становлять 2/3 загальної території і є безперечною складовою територіальної цілісності. Більше 15 обласних рад та рада міста Києва, представляючи інтереси громадян територіальних громад, прийняли рішення щодо недопустимості перетворення земельних угідь сільськогосподарського призначення в товар і висловились проти прийняття оспорюваного Закону. Відповідні рішення надаються в розпорядження Суду.

Наведене свідчить що, народні депутати України, прийнявши оспорюваний Закон, яким Український народ проти їх волі позбавляється права власності на землю та її ресурси, земля як основне національне багатство виводиться з особливої охорони держави, діяли всупереч статей 17, 79 Конституції України в угоду та на вимогу Міжнародного валютного фонду, а не в інтересах Українського народу.

Зважаючи на те, що оспорюваний Закон стосується регулювання правовідносин по реалізації громадянами своїх прав і свобод та враховуючи очевидні факти неузгодженості норм Закону з Конституцією України застосування яких може призвести до ослаблення національної та економічної безпеки і територіальної цілісності просимо визнати провадження за цим конституційним поданням невідкладним.

На підставі викладеного, керуючись статтями 147, 150, 152 Конституції України, статтями 51, 52, 75 Закону України «Про Конституційний Суд України»,

ПРОСИМО:

1. Відкрити конституційне провадження у справі за конституційним поданням щодо відповідності Конституції України (конституційності) Закону України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо умов обігу земель сільськогосподарського призначення» № 552-ІХ від 31 березня 2020 року;

2. Визнати провадження за цим конституційним поданням невідкладним і розглянути його у місячний строк, визначений пунктом 3 частини третьої статті 75 Закону України «Про Конституційний Суд України» від 13 липня 2017 року № 2136-VIII;

3. Визнати Закон України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо умов обігу земель

сільськогосподарського призначення» № 552-ІХ від 31 березня 2020 року таким, що не відповідає Конституції України (є неконституційним);

4. Залучити до участі в конституційному провадженні уповноважених представників суб'єкта права на конституційне подання за дорученням народних депутатів України:

1. Німченко Василь Іванович;
2. Королевська Наталія Юріївна.

Додатки:

1. Витяг із Конституції України від 28 червня 1996 року зі змінами;
2. Витяг із Закону України «Про Конституційний Суд України» від 13 липня 2017 року № 2136-VIII;
3. Закон України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо умов обігу земель сільськогосподарського призначення» № 552-ІХ від 31 березня 2020 року;
4. Декларація про державний суверенітет України від 16 липня 1990 року № 55-ХІІ;
5. Постанова Верховної Ради Української РСР від 19 червня 1991 року;
6. Постанова Верховної Ради Української РСР від 24 серпня 1991 року № 1427-ХІІ року «Про проголошення незалежності України»;
7. Постанова Верховної Ради України від 11 жовтня 1991 року № 1660-ХІІ «Про проведення всеукраїнського референдуму в питанні про проголошення незалежності України»;
8. Постанова Верховної Ради України від 11 жовтня 1991 року № 1661-ХІІ «Про форму бюлетеня для голосування на всеукраїнському референдумі»;
9. Рішення Конституційного Суду України від 5 жовтня 2005 року № 6-рп/2005;
10. Рішення Конституційного Суду України від 10 червня 2003 року № 11-рп/2003;
11. Рішення Конституційного Суду України від 6 червня 2019 року № 3-р/2019;
12. Рішення Конституційного Суду України від 16 липня 2019 року № 9-р/2019;
13. Рішення Першого сенату Конституційного Суду України від 22 січня 2020 року № 1-р(І)/2020;

14. Справа Проекту Закону про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо обігу земель сільськогосподарського призначення від 10 жовтня 2019 року № 2178-10;
15. Інформація з офіційного сайту Верховної Ради України про скликання позачергового пленарного засідання 30 березня 2020 року;
16. Розпорядження Голови Верховної Ради України № 175 від 30 березня 2020 року;
17. Таблиця поправок від 14 січня 2020 року до проекту Закону № 2178-10;
18. Додаткова таблиця поправок від 30 березня 2020 року до проекту Закону № 2178-10;
19. Стенограми чергових пленарних засідань Верховної Ради України від 07 лютого 2020 року, 18 – 21 лютого 2020 року, 03-06 березня 2020 року;
20. Стенограма позачергового пленарного засідання Верховної Ради України від 30 березня 2020 року;
21. Рішення Конституційного Суду України від 7 липня 1998 року № 11-рп/98;
22. Рішення Конституційного Суду України від 17 жовтня 2002 року № 17-рп/2002;
23. Рішення Конституційного Суду України від 19 травня 2004 року № 11-рп/2004;
24. Рішення Конституційного Суду України від 28 лютого 2018 року № 2-р/2018;
25. Рішення Конституційного Суду України від 02 листопада 2004 року № 15-рп/2004;
26. Рішення обласних рад;
27. Результати поіменного голосування по поправкам № 3477, № 3478, № 3488, № 3502.

Додаток

до конституційного подання щодо відповідності Конституції України (конституційності) Закону України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо умов обігу земель сільськогосподарського призначення» від 31 березня 2020 року

№ п/п	Прізвище, ім'я та по батькові	Номер посвідчення	Підпис
1.	Абрамович Ігор Олександрович		
2.	Бойко Юрій Анатолійович	125	
3.	Борт Віталій Петрович	152	
4.	Бурміч Анатолій Петрович	144	
5.	Волошин Олег Анатолійович	154	
6.	Гнатенко Валерій Сергійович	260	
7.	Дунаєв Сергій Володимирович	133	
8.	Загородній Юрій Іванович	143	
9.	Іоффе Юлій Якович	136	
10.	Ісаєнко Дмитро Валерійович	139	
11.	Кальцев Володимир Федорович	148	
12.	Качний Олександр Сталіноленович	160	
13.	Кива Ілля Володимирович	158	
14.	Кісільов Ігор Петрович	142	
15.	Козак Тарас Романович	139	
16.	Колтунович Олександр Сергійович	146	

15 (п'ятнадцять) підписів

Додаток

до конституційного подання щодо відповідності Конституції України (конституційності) Закону України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо умов обігу земель сільськогосподарського призначення» від 31 березня 2020 року

№ п/п	Прізвище, ім'я та по батькові	Номер посвідчення	Підпис
17.	Королевська Наталія Юріївна	128	
18.	Кузьмін Ренат Равелійович	113	
19.	Ларін Сергій Миколайович	132	
20.	Лукашев Олександр Анатолійович	219	
21.	Львовчкін Сергій Володимирович	129	
22.	Львовчкіна Юлія Володимирівна	145	
23.	Макаренко Михайло Васильович		153
24.	Мамка Григорій Миколайович		147
25.	Мамоян Суто Чолоевич	157	
26.	Медведчук Віктор Володимирович	127	
27.	Мороз Володимир Вікторович	266	
28.	Німченко Василь Іванович	120	
29.	Павленко Юрій Олексійович	149	
30.	Папієв Михайло Миколайович	137	
31.	Плачкова Тетяна Михайлівна	155	
32.	Пономарьов Олександр Сергійович	284	

16/сістмадчзтв/підписів

Додаток

до конституційного подання щодо відповідності Конституції України (конституційності) Закону України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо умов обігу земель сільськогосподарського призначення» від 31 березня 2020 року

№ п/п	Прізвище, ім'я та по батькові	Номер посвідчення	Підпис
33.	Приходько Наталія Ігорівна	150	
34.	Пузанов Олександр Геннадійович	156	
35.	Рабінович Вадим Зіновійович	126	
36.	Скорик Микола Леонідович	140	
37.	Славицька Антоніна Керимівна	161	
38.	Солод Юрій Васильович	258	
39.	Столлар Вадим Михайлович	135	
40.	Суркіс Григорій Михайлович	141	
41.	Фельдман Олександр Борисович	399	
42.	Христенко Федір Володимирович	257	
43.	Чорний Віктор Іванович	151	
44.	Шуфрич Нестор Іванович	131	
45.	Ковалёв А.И.	262	
46.	Кученко Д.В.	401	
47.	Поляков А.Е.	407	
48.	Дубінець О.С.	267	

16/сістмедучств/підписів

Додаток

до конституційного подання щодо відповідності Конституції України (конституційності) Закону України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо умов обігу земель сільськогосподарського призначення» від 31 березня 2020 року

№ п/п	Прізвище, ім'я та по батькові	Номер посвідчення	Підпис
49	Кисел Ф. І.	343	
50	Урбанський А. І.	344	(
51	Комаров І. В.	305	/
52	Берич А. А.	305	/
53	Виниш О. А.	306	
54	Дурінський О. А.	300	(
	Всього 53 (п'ятдесят три) підписи народних депутатів України.		
	Київська Управа міста Києва		
	Апарату Верховної Ради України		
			П. Сажеткова 14.04.2020р.

6 (шість) підписів